जैन समाजात प्रचंड खपाचे व लोकप्रिय मासिक

जैन जागृति

(Since 1969) www.jainjagruti.in

❖ संस्थापक ❖

स्व. श्री. कांतीलालजी चोरडिया

६२ ऋतुराज सोसायटी, पुणे–सातारा रोड,
सिटी प्राईडच्या पुढची लेन, पुणे ४११०३७.
ऑफिस मो. : ८२६२०५६४८०
मोबाईल : संजय ९८२२०८६९९७, सुनंदा ९४२३५६२९९१
संपादक व प्रकाशक : संजय के. चोरडिया
: सौ. सुनंदा एस. चोरडिया

❖ वर्ष ५७ वे ❖ अंक ११ वा ❖ जुलै २०२६ ❖ वीर संवत २५५२ ❖ विक्रम संवत २०८२

या अंकात | पान नं.

● ।। जिनेश्वरी ।।
अध्याय ८ : कपिल केवली ... १५
● अहंकार के ज़हर को त्यागे,
संयम के महत्त्व को समझे ... २१
● जैन म्हणजे फक्त गुजराती, मारवाडी
एक मोठा गैरसमज ... २५
● कव्हर तपशील ... २६
● जैनों की घटती आबादी : एक गंभीर संकट ... ३१
● धर्माच्या कॉलम मध्ये फक्त जैन लिहा ... ३८
● जैन हिन्दू आणि नरेटिव्ह ... ४१
● बहुत छोटी है हमारी सहयात्रा ... ४३
● डिजीटल संयम : आधुनिक जीवन की
आवश्यक साधना ... ४५
● श्री अमरसागर तीर्थ, जैसलमेर – राजस्थान ... ४७
● सफर करते समय एडजस्टमेंट,
तो परिवार में क्यों नहीं ... ४८
● बिन जाने कित जाऊँ – प्रश्नोत्तरी प्रवचन ... ५७
● नफरत V/s प्यार ... ५९
● वन मिनिट प्लीज ... ६०
● जैन चातुर्मास पर्व ... ६१
● जिनवाणीचे सार काव्यातून – अभ्यासिका ... ६३
● चातुर्मास के चार आयाम ... ६४
● वर्तमान में जो गया सम्भल
उसका होता हैं उज्ज्वल कल ... ६७
● न किसी से ईर्ष्या, न किसी से होड़ ... ६९
● आत्म जागृति से शांती की प्राप्ती ... ७१
● जीवन बोध : शांती की चाबी ... ७२
● जिंदगी शानदार है, जी भरकर जीएँ ... ७३
● हास्य जागृति ... ७४
● भारतीय जैन संघटना
परिवारीक अदालत ... ७९
● वधू–वर परिचय मेळावा, पुणे ... ८०

● गुणवंत विद्यार्थी सत्कार, आनंदधाम	८१	● गांधी हॉस्पिटल, छत्रपती संभाजी नगर	८८
● नवकार आर्ट फाउंडेशन, पुणे	८२	● जीवन की पावरफुल बातें	८९
● जैन वधू-वर परिचय संस्था	८२	● प्रेम जीवन का सौंदर्य है	९१
● ऋषी आनंदवन, हडपसर-पुणे	८४	● सार्थक आयुष्याचं गमक	९२
● सूर्यदत्ता ग्रुप - आशिष चौहान सन्मान	८५	● सुरक्षा	९४
● भारत सरकार जनगणना	८७	● विविध धार्मिक, सामाजिक बातम्या	

जैन जागृति - ''मॅगझिन पोस्ट'' सुविधेसह वर्गणीचे दर (महाराष्ट्र साठी)

* वार्षिक वर्गणी - रु. ८०० * त्रिवार्षिक वर्गणी - रु. २३००

जैन जागृति - ''मॅगझिन पोस्ट'' सुविधेसह वर्गणीचे दर (महाराष्ट्र बाहेर)

* वार्षिक वर्गणी - रु. ९०० * त्रिवार्षिक वर्गणी - रु. २६००

''मॅगझिन पोस्ट'' द्वारा बंद पाकिटातून मासिक घरपोच पोहचण्याची १००% हमी.

या अंकाची किंमत ५० रु. ● Google Pay - M. 9822086997

सुसंस्कार व सदाचाराचा पुरस्कार करणाऱ्या 'जैन जागृति' मासिकाचे वर्गणीदार व्हा !

● आपण स्वत: जैन जागृतिचे ग्राहक बना व आपले नातेवाईक, मित्र, व्यापारी बंधू इत्यादींना वर्गणीदार नसतील तर त्यांना वर्गणीदार होण्यास सांगा. ● 'जैन जागृति' मासिकाची वर्गणी भरून इतरांना भेट पाठवा.

जैन जागृति वर्गणी व जाहिरात - रोख/Google Pay - M. 9822086997/ AT PAR चेक/पुणे चेकने/RTGS इत्यादी द्वारा पाठवावी

BANK ACCOUNT DETAILS - A/C Name : JAIN JAGRUTI
Bank : STATE BANK OF INDIA ● Branch : Market Yard, Pune 37.
Current A/c No. : 10521020146 ● IFS Code : SBIN0006117

'जैन जागृति' हे मासिक मालक, मुद्रक व प्रकाशक एस. के. चोरडिया यांनी प्रकाश ऑफसेट, शॉप नं. १२-१३, पर्वती टॉवर्स, पुणे - ४११००९ येथे छापून ६२ बी, ऋतुराज सोसायटी, पुणे-सातारा रोड, पुणे - ४११ ०३७ येथे प्रसिध्द केले. संपादक - एस. के. चोरडिया

"Jain Jagruti" monthly magazine is owned, printed & published by S. K. Chordia, Printed at Prakash Offset, Shop No. 12-13, Parvati Towers, Pune 411009. Published at 62-B, Ruturaj Society, Pune - Satara Road, Pune - 411 037. Editor - S. K. Chordia

टिप : या अंकात प्रसिध्द झालेल्या मताशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. जैन जागृति संबंधित कोणत्याही कायदेशीर कारवाईसाठी पुणे न्यायलय क्षेत्र ग्राह्य धरले जाईल.

तीर्थंकर प्रभु महावीरांचे अंतिम वचन श्रीमद् उत्तराध्ययन सूत्रा वर आधारीत

॥ जिनेश्वरी ॥

अध्याय ८ – कपिल केवली

प्रवचनकार : उपाध्याय प.पु. श्री. प्रवीणऋषिजी म.सा. *(क्रमश:)*

'देण्यापूर्वी विचार करु नका,
विचार केल्या शिवाय मागु नका.
मोजून देणारा वाणी असतो,
अगणित देणारा दाणी असतो.'

कपिलची मातृभक्ती

या अध्यायात सुरुवात मातृभक्तीने होते आणि समापन आत्मभक्तीने होते खूपच हृदयस्पर्शी कथा आहे.

कौशंबी नगरीत एक कपिल नावाचा छोटा मुलगा होता. त्या नगरीत उत्सव सण साजरे होत होते, सर्व नागरिक आनंदात होते. मिरवणूक उत्साहात चालली होती. हत्तीवर अंबारीत एक ब्राह्मण बसलेला होता. जसजशी ती मिरवणूक कपिलच्या घरावरुन जाऊ लागली तशी कपिलची आई रडू लागली. आईचे अश्रू बघून कपिलचे कोवळे हृदय गहिवरले त्याने आईला विचारले, ''आई तू का रडतेस ?'' आईने सांगितले ''बाळा ! आज ज्या हत्तीवर तो ब्राह्मण बसलेला आहे ना, कधी काळी तुझे वडील बसत असत. ही मिरवणूक हा राजेशाही थाट बघून माझ्या मनाला वेदना होते. तू जर शिकून समर्थ झाला असता तर तू सुध्दा आज अशा हत्तीच्या अंबारीवर बसला असता. ते जुने वैभव आणि जुन्या आठवणी आठवून मला रडू कोसळले.'' त्या क्षणीच त्या मुलाने आईला नमस्कार केला आणि संकल्प सोडत म्हणाला, ''आई तू रडू नको मला सर्व सहन होऊ शकते पण तुझे अश्रू मला बघवत नाही. बघ आज मी तुला वचन देतो मी नक्की शिकेन, तुझी इच्छा पूर्ण करेन, वडिलांची जागा पुन्हा प्राप्त करेन.''

भगवंत म्हणतात, भाविकांनो ! ज्याला मातेचे अश्रू कळले त्याला सर्व काही कळले. ज्याला आईच्या अश्रूनी भिजवले तो सिध्द होतो. ज्याला आईचे अश्रू भिजवू शकत नाही, तो कोणतीही परिस्थिती पचवू शकत नाही आणि शिखरापर्यंत पोहचूही शकत नाही. रस्त्यावर ठेचाळत राहतो, रखडत–अडखतच जगतो.

आईने आपल्या बाळाचे शब्द ऐकले त्याला उराशी धरले व सांगितले बाळा तुला येथे कोणी शिकवणार नाही. तुझ्या वडिलांचे मित्र श्रावस्ती नगरीत आहेत, तू त्यांच्याकडे जा ते तुला नक्कीच शिकवतील. कपिल त्वरित निघाला श्रावस्ती नगरीत इंद्रदत्त ब्राह्मणाकडे गेला. त्याने त्यांना आपली संपूर्ण हकिकत सांगितली. वडिलांची ओळख दिली. त्या ब्राम्हणाने त्याला सांगितले. ''बेटा ! तू मला माझ्या मुलासारखा आहे. मी तुला नक्की शिकवतो. फक्त तुझ्या राहण्याची व भोजनाची सोय माझ्याकडे मी करु शकत नाही माझ्या मित्राकडे करतो.'' म्हणून धन्नाश्रेष्ठी कडे त्याची व्यवस्था केली.

दासी प्रेमात अंध कपिल

धन्नाश्रेष्ठी श्रीमंत व्यक्ती होते. त्यांच्याकडे पुष्कळ दासी होत्या. त्यातील एक तरुण दासी कपिलच्या सेवेत होती. तिचा स्वभाव मधुरभाषी होता. गोड स्वभावाची ती होती. जेवण वाढता –

वाढता ती प्रेमाचे खेळ खेळू लागली. दोघांचे सूत चांगलेच जुळले. एके दिवशी ती कपिलपाशी येऊन त्याला म्हणाली, ''आता आम्हां दासींचा सण येत आहे, सर्व दासींना त्यांचे प्रियकर दाग-दागिने आणून देतील आणि माझे प्रियकर तर तुम्हींच आहात पण तुमच्याजवळ तर काहीच नाही. मग मी उत्सवात कशी सहभागी होऊ?'' कपिलचा चेहरा उतरला. दासी म्हणाली, ''दुःखी होऊ नका, तुमचे नैराश्य बघून मला रडू कोसळते. तुम्ही एक काम करा. येथे एक श्रीमंत श्रेष्ठी राहतात. ब्रह्ममुहूर्ताला जो कोणी सर्वात आधी त्याला मंगल शब्द ऐकवतो, शुभेच्छा देतो त्याला तो दोन मासा सुवर्ण देतो. तुम्ही सर्वांत अगोदर जा तुम्हाला २ मासा सुवर्ण मिळेल आणि त्या पैशाने माझा सण साजरा होईल...'' कपिलचे चित्त त्या वित्त प्राप्ती साठी व्याकूळ झाले होते. त्याला काळवेळेचे भानच राहिले नाही. माझ्या आधी कोणी पोहचायला नको म्हणून अर्धरात्रीच निघाला. सुरक्षा सैनिक त्याला चोर समजून पकडतात. तो विनवण्या करतो मी चोर नाही मी तिकडे सोने घ्यावयास जात होतो पण सैनिक विश्वास ठेवत नाहीत. त्याला धरुन घेऊन जातात, आणि दुसऱ्या दिवशी प्रसेनजित राजाच्या दरबारी त्याला हजर करतात. रात्रभर विचाराचे काहूर मनात पेटते. कोठे आपण आईची इच्छा पूर्ण करावयास आलो होतो आणि दासीच्या इच्छेमुळे कुठे फसलो, तुरुंगात डांबला गेलो. आईची इच्छा पूर्ण करायला गेला तर इंद्रदत्ताची आज्ञा आणि आशीर्वाद मिळाले आणि दासीची इच्छापूर्ती करायला गेलो तर सैनिकांची आज्ञा आणि कारावास मिळाला.

मागण्यापूर्वी विचार करा

कपिल राजासमोर हजर झाला.... राजाने प्रश्न विचारले व त्याने सर्व खरी हकिकत सांगून टाकली ''मी चोर नाही...'' राजा त्याच्या निष्पापतेवर प्रसन्न झाला आणि म्हणाला, ''मी तुझ्यावर खुश आहे तुला जे पाहिजे ते मागुन घे. मी द्यायला तयार आहे.'' तो काय उत्तर देतो त्या आधी बंधूंनो मी तुम्हाला एक प्रश्न विचारतो तुम्ही मागण्यापूर्वी विचार करता की देण्यापूर्वी ? बंधूनो ! निर्वाण कल्याणकाच्या उपदेशातील एक अमृत वाक्य बरोबर घेऊन जा ''देण्यापूर्वी विचार करू नका आणि विचार केल्याशिवाय कधीच मागू नका.'' मागण्यापूर्वी जो विचार करतो तो देव होतो आणि न विचार करता देतो तोही देवच होतो. आपण काय देतो हे मोलाचे नाही, मोजून-मापून देऊ नका, विचार करुन देऊ नका. खिशात हात घाला, हाती जेवढे येईल तेवढे देऊन टाका. मोजून देणारा वाणी असतो दानी नव्हे. अगणित देणारा दानी असतो. पूर्वी घराघरात रहाटगाडगे असायचे. विहिरीवर ते चालवायचे. रहाटाचा आवाज किती व्हायचा? आवाज जास्त पाणी कमी. ढगांची एक गर्जना होते आणि मुसळधार पाणी बरसते. रहाटगाडगे बनून दान देऊ नका, दान करायचे असेल तर मेघांप्रमाणे बरसा विचार न करता दानाचा वर्षाव केला तर मेघाची उपमा मिळेल, नाही तर रहाटगाडग्यांची बरोबरी होईल. कपिल मेघांशी बरोबरी करीत होता. मागण्यापूर्वी विचार करीत होता... आणि विचार करता-करता गत जन्मापर्यंत पोहचून गेला.

गतजन्मींच्या ऋषि जीवनाचे स्मरण

कपिलने विचार करण्यासाठी वेळ मागून घेतला. विचार केला की काय मागायचे ? राजाने तर वर दिला की जे तुझ्या तोंडातून निघेल ते देण्यास मी तयार आहे. दोन मासं सुवर्ण, चार, सोळा, चौसष्ट असे करत - करत अर्धे राज्य मागून घ्यावे, त्याने काय होईल? पूर्ण राज्य मागून घ्यावे पण शेजाऱ्याचे काय करावे ? आणि अचानक चैतन्य शक्तीला जोरदार झटकाच बसतो. दोन मासे सोन्या साठी निघाला आणि संपूर्ण राज्य

मिळाले तरी तृप्तीचा अनुभव होत नाही. असे कसे हे मन अतृप्त आहे ! किती हा खळगा मोठा की जो भरतच नाही. आणि त्या अतृप्त मनाचे निरीक्षण करता-करता त्यांच्यातील गतजन्मींचा राजकुमार जागृत झाला. मागील जन्मातील ऋषी-महर्षि दिसू लागले. मी मागच्या जन्मी साधना केली होती. आणि मी एकटा साधनेत नव्हतो माझ्या ५०० साथीदारांनीही संन्यास घेतला होता. आणि तो त्या सखोल आठवणीत बुडू लागला. अगदी तळाशी गेला आणि दिव्य ज्ञानाची प्राप्ती, साक्षात्कार झाला. त्याने कैवल्य प्राप्त केले, त्याचबरोबर गतजन्मींच्या ५०० मित्रांची आठवण झाली. कारण त्या जन्मात त्यांनी प्रण घेतला होता, सामूहिक संकल्प केला होता की भविष्यात आपल्यापैकी जो कोणी भगवत् सत्तेला प्रथमतः प्राप्त करेल त्याने उरलेल्या ४९९ मित्रांना ते वरदान पसायदान देण्यास नक्की यावे.

आपण सर्व कपिलचा आदि आणि वर्तमान जीवन पट ऐकत आहोत. वाचतांना संकल्प करुया आपणही इतके एकत्र आलो आहोत. कुणास ठाऊक कोण भविष्यात दैवत्व प्राप्त करेल परंतु भगवंताला साक्षी ठेवून आपण एकमेकांशी आत्मीय संबंध, एक नाते बनवू या की भविष्यात ज्याला दैवत्व जिनत्व प्राप्त होईल त्यांनी एकमेकांना जागृत करण्यासाठी, सांभाळण्यासाठी यावे.

कपिल ने आपल्या दिव्य ज्ञानात पाहिले की मी तर संकल्प केला होता आणि आता ते ५०० सोबती एका जातीचे चोर बनून जीवन कंठीत आहेत. राजगृहाच्या रस्त्यावरुन कपिलचे चरण वळले त्या चोरांच्या वस्तीकडे, त्यांचे आचरण बदलण्यासाठी त्यांनाही दैवत्वाचा अनुभव अनुभूत करावयाचा होता. वचनपूर्ती करुन वचनाने त्यांना वाचवायचे होते. तो चोरांच्या वस्तीजवळ पोहोचला. चोरांच्या टोळीने त्याला घेरले व आपल्या सरदारासमोर हजर केले. सरदाराने पाहिले की या माणसा जवळ तर काहीच नाही, पण मग तू एक काम कर एक गीत ऐकव... कपिल ने जे गीत गायले तो आहे हा आठवा अध्याय. आणि ते गायन ऐकता ऐकता ते चोर साधू बनले, हा आठव्या अध्यायाचा महिमा आहे. ज्या घरात, दुकानात चोरी होत असेल या अध्यायाचे मंगल स्वर तिथे गायले गेले तर चोऱ्या बंद होणार हे नक्की, हे अनुभवसिध्द आहे.

आठव्या अध्यायाचे पारायण केले तर चोराच्या मनातही नारायण निर्माण होतो, चोर साधू बनतो. घरात चोरी होत असेल तर प्रयोग करुन पहावा. इंदोरमधील एक बहिणीने भगवंताची आज्ञा होऊन 'इच्छा कारेणं संदिसह भगवं' उच्चारीत करुन कपिल चे स्मरण केले ''णमो कविलस्सं'' चा उद्‌घोष केला आणि सांगितले 'भगवंता, तुमचे गायन ऐकता ऐकता ५०० चोर सिध्दत्वास प्राप्त झाले. तसे माझ्या घरात जो कोणी चौर्यकर्म करीत आहे, त्याची वृत्ती बदलून जावो. त्यांनी दृढ श्रध्देने पारायण सुरु केले आणि दुसऱ्याच दिवशी घरातील चोऱ्या थांबल्या.

मी हे तुम्हांस का सांगत आहे ? कारण मी तुम्हाला समजवू इच्छितो की श्रीमद् उतराध्ययन सूत्र हे जीवनातील प्रत्येक समस्यांचे समाधान सूत्र आहे. आराधना करण्याच्या काळात आपण प्रयोग करुन पाहू शकता. ग्रहण करु शकता.

दुर्गतीला सुगति बनविण्याची सुत्रे

अधुवे असासयंमि, संसारंमि दुक्खपउराए ।
किं नाम होज्ज तं कम्मयं, जेणाहं दुग्गइं न गच्छेज्जा ।।

कपिलमुनिंनी भावपूर्ण पसायदान देण्यास प्रारंभ करताच चोर दलाची सुगतीची जिज्ञासा निर्माण होऊ लागली व त्यांनी प्रश्न विचारला. ''संपूर्ण संसार अपूर्ण आहे, केव्हा त्यांची सांगता होईल ते पूर्ण होईल सांगता येत नाही. मग अशा दुःखमय संसारात असे कोणते कर्म, अशी कोणती क्रिया आहे, असे कोणते आचरण

आहे की जे केल्यानंतर मी दुर्गती मध्ये जाणार नाही ?'' या प्रश्नाने या अध्यायाची सुरवात होते.

ज्ञान आणि श्रध्देचे समग्र स्वरुप ज्याच्या जवळ आहे सर्व प्राणीमात्राचे हित व कल्याण करण्याचे सामर्थ्य ज्याच्यात आहे असे मोहविरहीत कपिल केवली त्या चोरांना दुर्गतिला सुगति बनविण्याचे सूत्र देत आहेत पसायदान देत आहेत.

सुखभोगाच्या लालसेने, अविचाराने पापकर्म करणारा काम भोगात असा अडकतो जशी श्लेष्मात बसलेली माशी. श्लेष्मात बसणे माशीच्या हातात असते पण त्यातून बाहेर पडणे तिच्या हातात नसते.

बंधूनो, माशीला पाहता तुम्ही, कधी लाडूवर बसलेली, कधी उघड्या जखमेवर भिणभिणणारी लाडूवर माशी बसते, उडून जाते. जखमेवर बसते, उडून जाते, परंतु तीच माशी माणसाने थुकलेल्या कफात किंवा बेडक्यात बसते तेव्हा तिचे पंख त्यात अडकतात. ती उडू शकत नाही.

बंधूंनो, मनुष्याच्या जीवनात दुराचरण, वाईट सवयी पापकर्म त्या श्लेष्मा प्रमाणे असतात. भोगलालसेने आसक्त होऊन भोगात अडकणारा, त्यातून बाहेर पडू शकत नाही. त्यात पडण्यापूर्वीच सावरला तर ज्ञान-दर्शन चारित्र्यरुपी पंख सुरक्षित राहू शकतात.

नो रक्खीसु गिज्झेज्जा –

राक्षसी समान नारी मध्ये आसक्त होऊ नये, या श्लोकात नारीला राक्षसी ची उपमा दिली आहे. हा शब्द माता किंवा भगिनीसाठी नाही अशी नारी की जी भोगाची नदी, वासनेची दासी, कामप्रिय आहे. तिचे शरीर राक्षसाचे नाही पण तिच्या अंतरंगातील वासना तिला राक्षसी बनवितात. अशी स्त्री वासनेचा उपयोग करून पुरुषांना गुलाम बनविते.

कपिल मुनी त्यांच्या गत जीवनातील अनुभवाचे बोल सांगत आहेत. भोगाची पुतळी असलेल्या स्त्रीशी सख्य कराल तर स्वामी स्वामी करता करता ती तुम्हाला कधी गुलाम बनवेल तुम्हाला समजणार ही नाही. स्त्री असो व पुरुष असो जेव्हा जेव्हा वासनेच्या आधारावर, वासनेचा उपयोग करुन नाते जोपासले जाते तेव्हा ते राक्षसी बनते, नरकात नेते.

कपिल मुनि संयम, साधनेच्या आधारावर संकल्पबध्द करु पहात आहे, 'कोणाच्या वासनेची शिकार बनू नका, वासनेने कोणाची शिकार ही करु नका तरच सुगति शक्य आहे.'

मुक समर्थना मुळेच विपरीत व्यवस्थेला खतपाणी

कपिल मुनि चोरांच्या अंतरंगातील स्तेनवृत्तीवर प्रहार करीत, त्यांच्यातील संतवृत्तीला जागृत करण्या हेतू सांगत आहे. 'जे प्राण वधाची अनुमोदना करतात. जे हिंसेचे अनुमोदन करतात ते दुःखातून मुक्त होऊ शकत नाही. हिंसा करणारा, हिंसा करविणाराच दुःखी होतो असं नाही तर हिंसेचा विरोध न करणारा, हिंसेला मूक समर्थन देणाराही दुःखालाच जवळ करतो.

महात्मा गांधीचे असहकार आंदोलन याच तत्त्वावर आधारीत होते. 'जे मी करु इच्छित नाही जे मी करीत नाही त्यात माझे समर्थन सहयोग व सहभाग राहणार नाही.' या सविनय कायदेभंग अभियानाचे मुळ उद्दिष्ट होते की जी अत्याचाराची, पापाचाराची, अन्यायाची व्यवस्था आहे त्याचा भंग करणे, त्याला समर्थन न देणे.

दुष्ट व्यवस्था, विकृत व्यवस्था तोपर्यंतच चालते जोपर्यंत तुमचे आमचे समर्थन त्याला लाभते. जेव्हा हे असे समर्थन देणं आपण बंद करू, दुष्ट व्यवस्था एक क्षणभरही टिकणार नाही. जर ब्रिटिशांना ललकारलं जाऊ शकतं तर समाजातील कुरुढींना दुत्कारलं का नाही जाऊ शकत ?

उदाहरण द्यायचं झालं तर लग्नप्रसंगी होणारे रात्री भोजन म्हणजे असंयमाचा महासागर आहे.

लग्नानंतरच्या दुसऱ्या दिवशी सकाळी जर लग्न स्थळी जाऊन पहाल तर लक्षात येईल रात्रीच्या त्या बेभान समयी लोकांनी किती जीवांना पायदळी तुडवलंय, किती अन्न नाल्यातून वाहतंय ! त्या उष्टान्नावर किती कीडे-कीटक बसतायत !

ज्या अन्नाने क्षुधातृप्ती होऊ शकत होती प्रकृती बनू शकत होती त्यातून विकृती निर्माण होते. ही दुष्टतम व्यवस्था आहे. अमानवी व्यवस्था आहे. जोपर्यंत त्याला अनुमोदन आहे तोपर्यंतच ती जीवन व्यवस्था आहे. अशा पापाचे भागीदार होऊ नका.

जीवनातील एक खूप कटू सत्य आहे सूत्रधारां कडे धर्मसूत्र नाही व ज्यांच्या कडे धर्मसूत्र आहे त्यांच्या कडे सत्तेचं सूत्र नाही. ही शाश्वत विसंगती आहे ज्या दिवशी धर्मसूत्र व सत्तेच सूत्र एकाच हातात येतील तेव्हा दुःशासन जाऊन सुशासन येईल.

मोक्ष प्राप्तीतच तृप्ती

जे लक्खणं च सुविणं च, अंगविज्जं च जे पउंजंति
न हु ते समणा वुच्चंति, एवं आयरिएहिं अक्खायं ।।

जे लक्षणशास्त्र, स्वप्नशास्त्र, अंग विद्यांचे भौतिक सुखासाठी प्रयोग करतो त्याला श्रमण, संत म्हटले जात नाही. कोणत्याही प्रकारच्या हिंसेचे समर्थन करणारी व्यक्ती कधीही दुःखमुक्त होऊ शकत नाही. भौतिकसुख कितीही मिळाले तरी तृप्ती मिळत नाही कारण आशा-अपेक्षा कधी पूर्णच होत नाही. आपल्या अंतरंगातील तृष्णेची आग, लोभाची इच्छा-वासना त्यात जितके टाकाल ती विझण्या ऐवजी जास्त भडकते आगीला विझवण्या साठी पाण्याची आवश्यकता असते, तुपाची नव्हे आणि समग्र भौतिक सामग्री निव्वळ तुपाचच काम करते, तृष्णा वाढवण्याचचं काम करते... त्याला अंत कधी येतच नसतो. व्यक्ती संपते पण तृष्णा संपत नाही याचं हे छान उदाहरण आहे.

एका जमीनदाराने घोषणा केली... सूर्योदया पासून जमीन मोजायची... जेवढी जमीन तुम्ही मापाल तेवढी जमीन तुमची. अट फक्त एवढीच आहे जेथून मोजायला सुरुवात कराल तेथे सूर्यास्ता पूर्वी पोहोचायचे. अनेक लोक आले पण आजपर्यंत कुणालाही इंचभर जमीन मिळाली नाही कारण ते जमीन मोजायला सुरुवात करायचे, सूर्योदया नुसार गणित लावायचे की १२ वाजेपर्यंत आपण मोजू आणि नंतर पुन्हा फिरू... जेवढा यायला वेळ लागेल तितकाच जायलाही लागेल. सूर्य माथ्यावर येईपर्यंत ते जमीन मोजत जात पुढे जाऊन त्यांना दिसे की एक फर्लांगावर ते आंब्याचे खूप सुंदर झाड आहे ते घेऊन मग माघारी येऊ. आंबे गोळा केले आता परत फिरणार पण समोर एक नारळाचं झाड दृष्टीस पडतो, विचार करतो थोडे नारळ ही बरोबर घेऊ... ओझं एवढं, पाय थकलेले, चालता चालता सूर्य मावळू लागतो. मग परतीसाठी पळायला सुरुवात, ओझं आणि पळणं यामुळे फार दमतो... जास्त दमछाकीमुळे तिथेच श्वास संपतो, व्यक्ती संपून जाते. पण तृष्णा कधी संपत नसते. तृप्ती समाधान - संतोष मिळते केवळ ईश्वर प्राप्तीच्या इच्छाशक्तीनेच. आत्म्यातील अनंत सुख मिळते तेंव्हाच खऱ्या आनंदाची चव कळते. वस्तू, पदार्थ वगैरे सुखाभास आहे त्याने तृप्ती मिळूच शकत नाही.

याच दिव्य श्रध्देने ५०० चोर सिध्दीस पोहोचले. कपिलने जे गायन या अध्यायात केले ते इतक्या श्रध्देने आपण करु या आपल्या अंतरंगात बसलेला चोर, मनात दडलेला चोर, संस्कारात ठसलेला चोर चारित्र्यात उतरलेला चोर, पलायन करण्यास भाग पडेल. चोर संत होईल. सिद्ध होईल. स्तेन वृत्ती संतवृत्ती बनून जाईल. कपिलच्या अध्यायातील हे परमसत्य.. चिरंतन सत्य आपण स्विकारावे, जगावे, जीवनात त्या सत्याचा सुंदर अनुभव घेऊन सत्-चित् आनंद प्राप्त करावा हीच मंगल भावना... ●

जैन म्हणजे फक्त गुजराती मारवाडी एक मोठा गैरसमज

लेखक : विठ्ठल साठे, पुणे. मो. : ९४२२३१२०५० (निमंत्रक, जैन विचार मंच)

● 'जैन धर्माचे' नाव माहित नसलेला माणूस सापडणं कठीण (?) आहे. जैन धर्म भारतातील अतिशय प्राचीन धर्म आहे. हजारो वर्षाची परंपरा जैन धर्माला आहे. प्राचीनकाळी जैन धर्माला श्रमण परंपरा किंवा समण परंपरा या नावाने ओळखले जात होते. श्रमण परंपरा म्हणजे नेमके काय ? या विषयी वेगवेगळी मतं मांडली जातात. परंतु माझ्या मते श्रमण परंपरा म्हणजे श्रम करणारांची परंपरा.

● जैन परंपरेतील प्रथम तीर्थकर भगवान ऋषभनाथ यांच्या पासून ही परंपरा सुरु झाली. त्यांनी समाजाचे तीन विभाग केले. एक समाजाचे रक्षण करणारे, दोन-शेती किंवा व्यवसाय करणारे आणि तीन-कलाकुसर करणारे हे श्रम करणारे लोक होते. म्हणून त्यांना श्रमण म्हटलं जात होते. या श्रमणांनी सिंधू नदीच्या काठी अत्यंत श्रेष्ठ, सुंदर, चकित करणारी गसंस्कृती निर्माण केली. ती जगातील अतिप्राचीन संस्कृती होती. हे या विषयातील तज्ञांनी मान्य केले आहे. या संस्कृतीचा विकास सर्व क्षेत्रात झाला होता. कृषीपासून ते नगररचने पर्यंत आणि शिल्प कलेपासून ते संगीता पर्यंत. पर्यावरणा पासून ते तत्त्व ज्ञाना पर्यत सर्व म्हणजे सर्व क्षेत्रात प्रगती केली होती. आपल्या विचारांचा प्रसार करण्यासाठी लोक भारताच्या सर्व भागात पोहोचले होते. भारतातच नव्हे तर भारताबाहेर सुद्धा प्रचार प्रसार झाला होता. म्हणूनच जगातील अनेक देशात जैन मंदिराचे अवशेष सापडले आहेत. जैन तीर्थकरांच्या मूर्त्या सापडल्या आहेत. थोडक्यात जैन धर्म हा भारतातील प्राचीन धर्म आहे आणि तो जगभर पसरलेला होता.

● वरील सर्व कथन करण्यामागील प्रयोजन हे आहे की, सांप्रतच्या काळात भारतात या धर्माची स्थिती खूपच वेगळी झाली आहे. एक तर भारतात जैनांची संख्या घटत चालली आहे. दुसरे म्हणजे जैन धर्म हा स्वतंत्र धर्म नसून तो हिंदू धर्माची एक शाखा आहे किंवा हिंदू धर्मातील एक पंथ आहे असे मानले जाते. भारतातील सर्वात प्राचीन धर्म असूनही जैन धर्म बौद्ध धर्माच्या नंतर अस्तित्वात आलेला धर्म आहे, असा गैरसमज झालेला आहे आणि हा समज प्रतिष्ठित विद्वनांचा आहे. इतिहासाचे अभ्यासक, तत्त्वज्ञानांचे अभ्यासक हेच मानतात. याच्यापेक्षा आश्चर्य कोणते? सम्राट चंद्रगुप्त जैन होता, सम्राट खारवेल जैन होता हे कुणी सांगत नाही खरं म्हणजे प्रस्थापित जैन सुद्धा या विषयावर फारसं बोलत नाहीत. त्यांना स्वारस्य नाही की त्यांना काही माहिती नाही यातले नेमके काय ते समजणे कठीण झाले आहे !

● आताची परिस्थिती अशी आहे की, जैन म्हणजे गुजराती किंवा मारवाडी लोकांचा असा समज झालेला आहे. जैन म्हणजे व्यापार करणारा वर्ग असे मानले जाते. 'पाटील, चव्हाण,' अशी आडनावे जैनां मध्ये आहेत हे ऐकून आश्चर्य व्यक्त केले जाते. महान कलाकार व्ही. शांताराम जैन होते हे बऱ्याच लोकांना माहीत नाही. व्ही. शांताराम यांनी आपल्या प्रत्येक चित्रपटातून अतिशय कौशल्याने 'जैन विचार' मांडला. हे फारसं अभ्यासले गेले नाही ही अत्यंत खेदजनक बाब आहे. इतकी उदासीनता का ते समजत नाही याचा अर्थ जैन समाज काहीच करत नाही असे नाही. सामाजिक जबाबदारी म्हणून हा समाज अनेक प्रकारचे

सामाजहितांचे कार्यक्रम आयोजित करीत असतो. दानधर्म मोठ्या प्रमाणात करतो हे ही तितकेच खरे आहे. पण....

● जैनांची ओळख पुसली जात आहे. सबंध जगभरात असलेला जैन म्हणजे फक्त दोन प्रांताच्या नावाने ओळखला जातो हे बरोबर नाही. हा गैरसमज दूर झाला पाहिजे. (अर्थात त्या दोन्ही प्रांतातील जैनांची स्तुतीच केली पाहिजे. निदान त्यांनी तरी जैन धर्म टिकून आहे. याची साक्ष उभी केली आहे.)

● सर्व जैनांनी आपली ओळख निर्माण करावी ही प्रामाणिक अपेक्षा !

जैन धर्म - प्राचीन, सार्वकालिक आणि सार्वभौम अहिंसा, अनेकांत, अपरिग्रह- हेच जैन धर्माचे सार !

जैन धर्म फक्त एका समाजाचा नाही, तर तो संपूर्ण मानवजातीचा आहे. ●

ANIL KUCHERIA
Law Books Seller, Pune.
Mob: 9763645055

Available Books on
- New Income Tax Act - 2026
- New Income Tax Rule - 2026
- Direct Tax Ready Reckoner - 2026

(And all books available on Capitalgain, HUF, Trust & NGO's, TDS & TCS, Appeal of Petition on IT. & GST, LLP, Search of Seazer's International Taxation, Custom & Foreign Trade Policy, MH.Co-op Society Act & other law's)

Also Accepted Subscription & Advertise for
☆ **Jain Jagruti - Magazine, Pune**
☆ **Vyapari Mitra - Magazine, Pune**

कव्हर तपशील - जुलै २०२६

❖ **श्री अमर सागर तीर्थ – राजस्थान**
श्री अमर सागर तीर्थ, जैसलेमेर - राजस्थान या तीर्थाच्या माहितीचा लेख पान नं. ४७ वर दिला आहे.

❖ **भारतीय जैन संघटना**
भारतीय जैन संघटना द्वारा पुणे येथे जैन पारिवारीक अदालत संपन्न झाले.
(बातमी पान नं. ७९)

❖ **सकल जैन परिचय मेळावा, पुणे**
सकल जैन समाज 'परिचय ते परिणय' वधू-वर परिचय मेळावा आनंद दरबार, कात्रज येथे उत्साहात संपन्न झाला. (बातमी पान नं. ८०)

❖ **ऋषि आनंदवन, पुणे**
ऋषि आनंदवन, हडपसर, पुणे येथे ७ एकर जागेत भव्य वन उभारण्यात आले आहे. वन दिनानिमित्त वृक्षारोपन करण्यात आले. (बातमी पान नं. ८४)

❖ **सुर्यदत्ता ग्रुप, पुणे**
सुर्यदत्ता ग्रुप पुणे तर्फे एनएसईचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी श्री. आशिष चौहान यांना सूर्यभारत ग्लोबल ॲवार्ड देण्यात आला.
(बातमी पान नं. ८५)

❖ **नवकार आर्ट फाऊंडेशन, पुणे**
नवकार आर्ट फाऊंडेशन पुणे तर्फे २०० चित्रकारांच्या चित्राचे प्रदर्शन ३१ मे २०२६ रोजी बालगंधर्व कलादालनात भरविण्यात आले होते.
(बातमी पान नं. ८२) ●